

Siedlce, 22 listopada 2023 r.

dr hab. Arkadiusz Indraszczyk prof. uczelni
Uniwersytet w Siedlcach
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Nauk o Polityce i Administracji
e-mail: arkadiusz.indraszczyk@uws.edu.pl

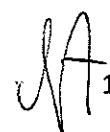
Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Dawida Jakimca pt. „Ewolucja systemu politycznego współczesnej Japonii” napisanej pod kierunkiem naukowym dra hab. Marka Delonga

Podstawa opracowania recenzji

Podstawą opracowania niniejszej recenzji jest uchwała Rady Dyscypliny – Nauki o Polityce Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 15 czerwca 2023 r. o wyznaczeniu mnie recenzentem rozprawy doktorskiej mgra Dawida Jakimca pt. „Ewolucja systemu politycznego współczesnej Japonii” oraz pismo Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 13 października 2023 r. w sprawie powierzenia mi obowiązków recenzenta ww. rozprawy doktorskiej, zgodnie z ww. uchwałą, jak również z ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017, poz. 1789 ze zmianami) oraz z ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2018, poz. 1669).

Ocena wyboru tematu pracy

Przedmiotem badań w przedłożonej do oceny dysertacji jest ewolucja systemu politycznego Japonii. Tak zakreślony temat w pełni mieści się w obszarze badań dyscypliny naukowej nauki o polityce i administracji. Wybór tematu z formalnego punktu widzenia jest więc zasadny. Należy jednak pochwalić autora za wybór tematu, ponieważ dotyczy on *de facto* mało znanego w Polsce systemu politycznego państwa azjatyckiego – Japonii. Wprawdzie nie jest to państwo obce Polakom, ale wiedza o Kraju Kwitnącej Wiśni ogranicza się zazwyczaj do stereotypowego postrzegania Japonii albo poprzez pryzmat pokazywanej w mediach i popkulturze starszej historii Japonii, albo poprzez dobrze rozwijającą się gospodarkę, w tym przede wszystkim rozwój nowych technologii. Rzadko natomiast spotyka się z wiedzą o faktycznie zachodzących w Japonii procesach społecznych, politycznych i gospodarczych. Ponadto dobór tematu jest jeszcze o tyle interesujący, że dotyczy państwa, które w ostatnich 200 latach przechodziło przemiany ustrojowe i społeczne, od państwa o charakterze feudalnym do państwa mieniającego się demokracją, ale o odmiennej od europejskiej kulturze.

Ocena struktury rozprawy

Przedstawiona praca doktorska została przygotowana w układzie tematycznym, właściwie dobranym do przedstawienia badanej problematyki. Składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów tematycznych, wniosków, bibliografii, wykazu tabel i rysunków. Dysertacja liczy 309 stron, z czego 288 zajmuje tekst właściwy (od spisu treści do wniosków). Tytuł rozprawy został sporządzony poprawnie, wyraźnie informując o treści rozprawy. We wstępie autor dobrze przedstawił przyczyny podjęcia badań. Kolejność następujących po sobie rozdziałów, ich wewnętrznych podziałów i wątków tematycznych została ułożona logicznie i zgodnie z zakreślonym tematem.

Ocena metodologii badań oraz podstawy źródłowej

Założenia metodologiczne zostały przedstawione przez autora w rozdziale I poświęconym właśnie metodologii badań, założeniom i celom pracy. W jasno wyodrębnionych podrozdziałach autor wskazał ogólne założenia pracy, zakres przedmiotowy i chronologiczny pracy, stan badań i literaturę przedmiotu, strukturę pracy, hipotezy badawcze, metodologię i narzędzia badawcze.

Na stronie 20 autor podał pytanie badawcze, choć błędnie nazwane przez autora tezą, o brzmieniu: „Jakie uwarunkowania wpłynęły na kształtowanie się i ewolucję ustroju politycznego współczesnej Japonii i jej pozycję na arenie międzynarodowej?” Doktorant przyjął trzy hipotezy badawcze:

- „1. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne po II wojnie światowej wywarły istotny wpływ na kształt ustrojowy Japonii.
2. Realizowany w Japonii model reżimu demokratycznego w większym stopniu zależy od kontekstu sytuacyjnego, okoliczności, układu sił politycznych, rywalizacji i interesów poszczególnych aktorów sceny politycznej niż formalnego układu instytucjonalnego wynikającego z Konstytucji Japonii z 1946 r.
3. We wstępnej fazie demokracji występuje rozdźwięk między konstytucyjnym wzorcem a reżimem politycznym sensu stricto i innymi uregulowaniami konstytucyjnymi. Po wejściu w fazę konsolidacji demokracji zmniejsza się ten rozdźwięk, choć prawdopodobieństwo jego całkowitego zaniku jest niewielkie”.

Na stronie 21 doktorant przedstawił kolejnych siedem pytań badawczych, do których już nie przedstawił hipotez badawczych, nie jest to jednak niezbędne w badaniach naukowych. Najważniejsze są pytania badawcze, do których przecież nie zawsze można skonstruować na etapie wstępnym hipotezy, a ich brak nie przeszkadza wszakże w realizowaniu procesu badawczego.

Na stronach 22-23 autor przedstawił metody i techniki badawcze zastosowane w procesie badawczym, a mianowicie: analizę instytucjonalno-prawną, metodę behawioralną, metodę historyczną, metodę prawno-dogmatyczną, metodę komparatywną, metodę systemową, metodę instytucjonalno-prawną (i tu bym prosił doktoranta o wskazanie różnic pomiędzy metodą instytucjonalno-prawną a analizą instytucjonalno-prawną, bowiem wymienia je dwie). Doktorant wskazał również, iż niezbędne w badaniu systemu politycznego jest odwoływanie się do danych statystycznych. Wspomniał także o niezbędności zastosowania metod ilościowych i jakościowych (s. 23). Czy zatem mowa tu jest o nowych metodach, czy też o tych już wcześniej wspomnianych? Doktorant powinien wskazać jednoznacznie, z jakich metod korzystał.

Oceniając zastosowaną przez doktoranta metodologię badań, pomimo wskazania drobnych uchybień, należy stwierdzić, że doktorant przyjął dobre pytania badawcze oraz prawidłowe metody badawcze, za pomocą których mógł następnie realizować badania.

Przechodząc do oceny podstawy źródłowej, zauważyć należy, że doktorant oparł swoje badania głównie na bogatej literaturze naukowej polskiej i zagranicznej liczącej przeszło trzysta tytułów artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach i monografii. W nieco mniejszym zakresie autor wykorzystał źródła o charakterze dokumentowym (w tym akty prawne). W Bibliografii wskazał jedynie dwie konstytucje Japonii, Ustawę o Regulacji Funduszy Politycznych z 29 lipca 1948 r., Deklarację Poczdamską z 26 lipca 1945 r. Jednakże, jak wynika z treści pracy, autor korzystał również z szeregu innych dokumentów i materiałów dotyczących omawianych instytucji i organów władzy. Szkoda tylko, że w przypisach nie podawał ich nazw. W mojej ocenie należało je także wykazać w bibliografii w części poświęconej aktom prawnym, a nie poprzestawać na enigmatycznych nazwach stron internetowych, z których się korzystało. Ważniejsza jest nazwa dokumentu, aktu prawnego lub tytuł artykułu czy materiału niż miejsce jego przechowywania (składowania). Oceniając podstawę źródłową badań, uznaję ją za poprawnie dobraną i wystarczającą do prawidłowego przeprowadzenia badań.

Ocena merytoryczna pracy

Jak zostało już wspomniane, wyniki prac badawczych zostały przez doktoranta przedstawione w rozdziałach tematycznych, od drugiego do szóstego. W rozdziale drugim doktorant opisał najważniejsze uwarunkowania historyczne, kulturowe, gospodarcze i międzynarodowe, jakie miały wpływ na ewoluowanie systemu politycznego Japonii. Należy przyznać, że zostały one dobrze zdiagnozowane i doktorant wykazał się w tej materii dobrą wiedzą.

W rozdziale trzecim doktorant przedstawił utworzenie systemu politycznego Japonii po 1945 r. Autor opisał najważniejsze elementy tegoż systemu, jak organy władzy (głowę

państwa w postaci cesarza, władzę ustawodawczą, władzę wykonawczą, władzę sądowniczą), wykazując się dobrą znajomością tematu. Można jednakże mieć pewne zastrzeżenia, które niekoniecznie muszą wynikać z błędów popełnionych przez doktoranta, ale z niepomysłnej konstrukcji zdań. Przykładowo, na s. 86 doktorant pisze, że „art. 67 Konstytucji nadaje szerokie prawa egzekutywie – rządowi tworzonemu przez działaczy partyjnych”. Takie zdanie sugeruje, że w art. 67 Konstytucji Japonii określono, iż rząd tworzony musi być z działaczy partyjnych, co jest nieprawdą, bowiem Konstytucja Japonii określa tylko, że większość ministrów stanu powinna być mianowana spośród członków Zgromadzenia Narodowego. Podobnie niefortunna omyłka przytrafiła się na s. 118 w zdaniu „Do kompetencji premiera należy wybór składu Zgromadzenia Narodowego, jak również dymisja jego członków”, gdy z kontekstu jednoznacznie wynika, że chodzi tu o skład rządu.

Podrozdział 3.5.3 „Władza wykonawcza w strukturze systemu rządów” wydaje się mieć zbyt dużo treści teoretycznej w stosunku do omówienia tego problemu na gruncie systemu politycznego Japonii.

Na stronie 138 doktorant pisze o ciekawej instytucji poddawania kontroli społecznej Sędziów Sądu Najwyższego, jednakże nie opisuje procedury tejże kontroli, a warto byłoby to zrobić, z uwagi choćby na współczesne problemy oceny demokracji, polityków i wymiaru sprawiedliwości, jako przykład mogący zmienić te oceny lub też dowiedzieć, że istnienie takiej procedury nie wpływa na stosunek obywateli do wymiaru sprawiedliwości.

W rozdziale IV „Japońska demokracja” i system wyborczy w Japonii autor skupił się na opisanu pewnych cech demokracji w Japonii oraz na obszernym opisie teoretycznym współcześnie istniejących rodzajów systemów politycznych, jak parlamentarny, prezydencki, semiprezydencki, kanclerski, parlamentarno-komitetowy. Niewątpliwie doktorant wykazał się tu dużą wiedzą w zakresie teorii systemów politycznych, jednakże brakuje mi w tym rozdziale odniesień do systemu japońskiego, jednoznacznego wskazania, które elementy z omawianych systemów znalazły się w systemie japońskim i dlaczego?

Lepiej wygląda rozdział V, w którym doktorant najpierw przedstawił teorię systemów wyborczych, a następnie opisał system wyborczy w Japonii. Zastrzeżenie w tym rozdziale budzi treść podrozdziału 5.3, która wydaje się być powtórką, streszczeniem podrozdziału 5.2. Lepiej byłoby te dwa podrozdziały połączyć ze sobą, by wyeliminować zbędne powtarzanie tych samych treści. Bardzo słabym jest podrozdział 5.4 dotyczący rywalizacji wyborczej i marketingu politycznego w Japonii. Więcej informacji o tej problematyce zawarł doktorant w podrozdziale 5.2. O ile więc plan i konstrukcja piątego rozdziału wydają się być dobrze przemyślane, o tyle doktorant źle rozplanował umieszczenie treści w podrozdziałach.

W rozdziale VI autor zajął się przedstawieniem systemu partyjnego Japonii. Najpierw opisana została geneza kształtowania się partii i systemu partyjnego w tym kraju, co zostało wykonane dobrze, z drobnym brakiem w postaci braku nazw partii politycznych w okresie do

1945 r. Następny podrozdział doktorant poświęcił Partii Liberalno-Demokratycznej, jako jedynej wyróżnionej w ten sposób w pracy. Wyróżnienie to jest w pełni zasadne z uwagi na rolę tej partii w historii Japonii po 1945 r. W kolejnym podrozdziale autor opisał przełamanie monopolu politycznego PLD, a później przedstawił transparentność i regulacje prawne finansowania działań politycznych w Japonii. Do tej części pracy nie mam zastrzeżeń.

We wnioskach doktorant na dwudziestu stronach tekstu uwypuklił najważniejsze zasady i regulacje tworzące system polityczny Japonii.

Należy stwierdzić, że w sumie doktorant sporządził dobrą pracę dotyczącą systemu politycznego Japonii i jego ewolucji. Zdecydowanie wykazał znajomość tego systemu oraz wiedzę o uwarunkowaniach historycznych oraz zewnętrznych, które wpłynęły na tworzenie i kształt systemu politycznego Japonii po 1945 r.

Ocena formalnej strony rozprawy

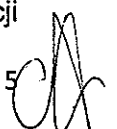
Praca została napisana poprawnym, naukowym i zrozumiałym językiem. Doktorant zastosował przypisy bibliograficzne i rzeczowe, prawidłowo sporządzając opisy bibliograficzne i stosując skróty przypisów. W pracy niemal nie występują tzw. literówki, co należy podkreślić, bowiem świadczy to o uważnym sczytaniu pracy przez doktoranta, co niestety, nie jest normą w ostatnich latach. Pomimo, że ogólnie oceniam formalną stronę pracy jako dobrą, trzeba jednakże wskazać kilka uchybień, jakie znalazły się w tekście. Myślę, że w pracy awansowej jaką jest rozprawa doktorska, nie ma już potrzeby wyjaśniania w przypisach takich podstawowych pojęć, jak: konsolidacja (przypis 219 na s. 83), technokracja (przypis 228 s. 88), regent (przypis 301 s. 111). Podobnie lepiej sięgać do leksykonów politologicznych niż posługiwać się ogólnymi, powszechnymi encyklopediami internetowymi, jak wikiwand (wikipedia). W pracy znalazło się trochę omyłek, o czym trzeba wspomnieć, ale też zaznaczyć, że jest ich niewiele. Przykładowo – na s. 84 autor, pisząc o ponownym umacnianiu władzy przez Partię Liberalno-Demokratyczną, mylnie podał rok 1955 zamiast roku 1995.

Pytania do doktoranta

Czy doktorant wskazałby jakieś instytucje lub zasady z systemu politycznego Japonii, które warto by zastosować w polskim systemie politycznym w celu jego ulepszenia?

Prosiłbym też doktoranta o konkretne przedstawienie, jakie elementy przeszłych (sprzed 1945 r.) systemów politycznych Japonii znalazły się we współczesnym systemie politycznym Japonii i jakie mają znaczenie.

W wielu miejscach doktorant pisał o zasadach tworzonych poza normami konstytucyjnymi i chyba prawnymi w ogóle, stosowanych w wielu instytucjach politycznych Japonii (jak np. zasada senioratu, zasada dwukrotnej kadencji premiera, reguły mediacji i koncyliacji

w japońskim sądownictwie i inne). Czy mógłby doktorant wyjaśnić podstawy prawne lub historyczne, tradycji itp. utworzenia tych norm?

Konkluzja

Dysertację doktorską Pana magistra Dawida Jakimca pt. „Ewolucja systemu politycznego współczesnej Japonii” oceniam jako dzieło wartościowe i oryginalne, w którym doktorant przedstawił rozwiązanie problemu naukowego w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Doktorant wykazał się umiejętnością stawiania pytań badawczych, organizacji procesu badań, doboru metod badawczych, wiedzą w opisywanym obszarze.

Uważam, że rozprawa doktoranta Dawida Jakimca odpowiada wymogom określonym w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017, poz. 1789 ze zmianami) oraz z Ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669). Wnioskuje o przyjęcie przedłożonej rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania awansowego na stopień naukowy doktora.

Antoniuci Jurdacz